

tes de gents», Llull (*Merav.*, Ag. I, 86); veient el miracle celeste que salva la màrtir «... 12 mil se convertirèn ---» dels pagans, StVicentF (*Serm.* II, 176.17).

D'aquí *convers*, ll. *conversus*, part. de *convertere*, *conversa* [c. 1390, «que sia stada d'altra ley e feta crestiana», *Torc.*]. Ja freqüent en l'E. Mj., en què el fanatisme de tants eclesiàstics, de les jerarquies episcopals i del populatxo cobdiciós, tan llargament va entrebancar la unificació i la conformitat nacional de les pàtries hispanes, també la nostra, víctima del fanatisme tenebrós, però d'intelligent i malvada orientació imperialista, dels dos pobles romànics veïns, primer el del Nord, després, profidiosament, de Ponent.

«Més avant lo dit Gvdor. secresta e empara tots e sengles béns, axí mobles com immobles, axí deutes com censes e altres qualsevol, que los dist *converses* e juheus hajen dins la ciutat e ylla» a. 1392 (Arx. de la Gov. del Regne de Mallorca); allà i en totes les nostres terres l'intent castellà recalitrant dels Trastàmars i Austries, fent creure en la impossibilitat de la bona tàctica, sembrant l'esperverament entre les dones i el despit entre els homes, i induint al glavi o a l'expulsió «passen en Barberia *converses* cristianes, les quals reneguen la santa Fe Cathòlica, e essén *pervertides a la ley judaica*, infanten!...», doc. mallorquí de Ferran I, a. 1413 (Villanueva, *Vi. Lit.* XXII, 263); *convés*, s.

Conversió [1507, Busa-N.; Lacav.]; abans ja s'havia usat bastant, però la gent popular no sap plegar-hi la llengua, i ho deturpa en *conversació*. En les *VidesR*: «fo maravelosa la *conversió* de Sent Pol ---», però més sovint: «la *conversatió* de Sent Pol Apòstol fo feyta ---»; «la sua *conversació* maravelosa --- mes après la *conversacion* és apelat Paul ---» (53r2, 52v2, 1133v1, 133v2) i cites en altres textos medievals, vol I, p. 105; «*conversió*: color retòrica», *Torc.* I, 284, 287. *Conversiu* [Lab. 1840].

Conversar [S. XIV], pres de *conversari* 'viure en companyia', 'tenir tractes (amb algú)': «hom pereós en sos gests e continents, dóna a entendre a tota res qui'l veu, que ell és dolent; e si *conversa* ab vós no'l prearets un diner», Eiximenis (*Terç*, 106v^o); cap a 1390, Aversó, *Torc.*, *conversé*, *converso*, 25, 295; Busa-N.; *DTO.* 1647; «*conversaren* de mil coses diferents, y sobre totes elles manifestà l'estudiant un criteri tan original, enginyós y alegre, qu'encisà la noya», Noller (*Pap.*, 26); *conversació* prengué en català el sentit llatí de 'tracte habitual amb una persona, en fets més que en paraules' [Busa-N.]: «tenir la casa uberta per a la gent de lustre; *conversació*; consuetudo; gosar de la *conversació* d'algú: frui alicuius consuetudine; ---», OPou (*ThPu.*, 321); «yo per ella n'hay perdut - molts sermons y moltes missas, / y moltas *conversacions* - que ab mos amics ne tenia / ---», *Romllo*. (MilàF, 371.7); «la molta *conversació* és causa de menyspreu», Belv. El matís català de *conversació* era doncs 'tracte habitual, familiaritat (amb algú)'.

A diferència de l'italià, cast. i fr., on prengué el sentit de 'colloqui, acte de conversar, d'enraonar', en cat. no ha tingut mai aquest sentit i és un castellanis-

me o francesisme inadmissible, usar-lo amb aquest valor en la nostra llengua, en la qual s'ha dit sempre *conversa* [c. 1390: «*conversa*: per *conversa*», *Torc.*, § 444, distingint-lo de 'dona convertida']. «La cambra deixà 'ls draps y espolsadors que duya, y, assehent-se abdues, reprengueren la *conversa*», «En Manel, contemplant lo quadro ab rialla de solter impenitent, trencà la *conversa* de les dones», «patrona y estudiant s'embarcaren en *conversa* llarga», Noller (*Pap.*, 131, 160, 197); «durant la *conversa* 'm va semblar que la Dolorettes també es posava de mal humor», Genís Aguilar (*Sota un tarot*, J. Flo. 1878, 315); «com qu'era home de món, de molta palica y alegre, sa *conversa* 'ns plavia a tots», «mos parents encara animats per la *conversa* dels contertulis», Noller (*Notes d. c.*, 193, 192); *donar conversa a algú o dirigir-li la conversa*: «tota sa *conversa* anava dirigida a la meva dona», Noller (*Notes d. c.*, 53).

Converses en plural, particularment quan es tracta de les que s'entrecreuen o s'escalonen en períodes: «aquell desori de *converses* atravesades --- damunt la taula dels Bajaltes ---», Coromines, O. C., 44a13f. (vegeu supra); «hi havia a baix lo gran xivarri d'enrahonaments y *converses* entre 'ls segadors ---», Valls Vicens (*Lo Segador*, 21); *Converses Filològiques*, de Fabra [1918 ---], JCoromines, *Lleures d'un Filòleg*, que per insistència de l'entrançable amic Joan Sales Vallès (malaguanyat, inoblidable!), que organitzà i edità el llibre (Bna., *Club editor*, 1971) a risc de retrets d'immodesta emulació fou titulat *Lleures i Converses. Conversada; conversadissa; conversant; conversatiu; conversera; conversador; conversajar*.

Qui sap si no és mera casualitat que amb els catalans, coincideixin els portuguesos, gallecs, occitans i hispano-americans, tan amics com nosaltres de la convivència democràtica, contra l'urc de Castella; *conversa*, més popular que *conversación* a Xile, Colòmbia i Veneçuela (*BRAE* VII, 1920, 314); «as *conversas* dos feligreses», a Castela (*Escolma Dónega*, 186.3, i passim, 188.5); port. *conversa* o *converso* (cf. COMBÈS port. > cast.); gascó *counberso*, llgd. *counverso*.

Divertir [c. 1400], pres del ll. *divērtēre* 'apartat de quelcom', *diverti* 'apartar-se'n'; en l'ús romànic propendeix pertot als usos morals i figurats 'allunyar-se moralment' etc.: «--- e si-t vols *divertir*» (de mals pensaments, llegeix x o z), AntCanals, *Carta a sa germana* (*CoDoACA* XIII, 420.16); d'on 'distreure's' i finalment 'donar-se plaer' (fr. *s'amuser*) en fi tr. 'entretenir plateriosament': tot això força més tardà, ja Lacav. («*divertir* o *deleytar*», i *DTO.* 1757); *diversió* [Lacav.]; «--- en Seu --- manutenció de las ocàs --- corps etc., que fan la *diversió* de les criatures --- y de les dides y minyones ---», B. de Maldà (*Excurs.*, 12). *Divertiment* [Belv.]; *divertint*; *divertit* [*DTO.* 1647]; *divertible*.

Divers [fi S. XIII], pres del ll. *diversus*, -a, -um (part. de *divertere*), pròpiament 'apartat', 'distint', també 'diferenciat', amb el qual passa tot seguit a ser un mot constant en la nostra llengua: «--- remirant lo sol, la luna, les esteles --- aucels --- gents; loem Déu qui és tan gran, cor si Déus ha creades tantes e tant *diverses*